

PARÇALI ÇOK PARTİLİ SİSTEMLERE BİR ÖRNEK OLARAK BREZİLYA: 21. YÜZYILDA TEMSİLCİLER MECLİSİ VE SENATO SEÇİMLERİ ÜZERİNDEN BİR İNCELEME

Mustafa Hilmi Çelik*

Özet

Brezilya, başkanlık sistemi ile yönetilen ve siyasal parti sistemi bağlamında birçok parti sistemini deneyimlemiş bir ülkedir. Askerî diktatörlüklerin yaşanması, irili ufaklı birçok siyasal partinin politik alanda rekabet halinde olması, partiler arasındaki koltuk sayılarının giderek azalması, sağ ile solun merkezleşmesi ve buna tepki olarak bir çözüm aracı vasfıyla ortaya çıkan radikal söylemler, yolsuzluk operasyonları ve kitlesel eylemler Brezilya'nın siyasal yaşamını karmaşık fakat zengin bir hale getirmiştir. Bu anlamda Brezilya, siyasal olarak irili ufaklı parçalara ayrılmış ancak yine buna bağlı olarak çok partili sisteme sahip olan bir ülke modelidir. Çalışmada, 21. Yüzyıl itibarıyla Brezilya'da işleyen siyasal parti sistemleri incelenmiş ve yöntem olarak ise betimsel analiz kullanılmıştır. Bu anlamda 2002 ila 2018 yılları arasında düzenlenmiş Temsilciler Meclisi ve Senato seçimleri dönem dönem incelenerek analiz edilmiştir. Sonuç itibarıyla, Brezilya'da parti sistemi olarak 2002-2010 yılları arası az kutuplaşmış ancak yine de parçalanmanın giderek yükselişe geçtiği ılımlı çok partili sistem; parçalanmanın tavan yapmasıyla ve radikalliğin taraftar bulmasıyla beraber 2014-2018 yıllarında ise aşırı çok partili sistem var olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Brezilya, Siyasi Partiler, Parti Sistemi, Temsilciler Meclisi, Senato, Seçim.

*Sorumlu Yazar: Doktora Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Sinema ve Televizyon Bölümü, mustafacelik0665@gmail.com. ORCID ID: 0000-0002-4185-1800

Geliş Tarihi: 10.01.2023 Kabul Tarihi: 18.02.2023 Yayın Tarihi: 28.02.2023

Atf Bilgisi / Reference Information

Çelik, M. H. (2023). Parçalı Çok Partili Sistemlere Bir Örnek Olarak Brezilya: 21. Yüzyılda Temsilciler Meclisi ve Senato Seçimleri Üzerinden Bir İnceleme. Türkiye Medya Akademisi Dergisi. Cilt: 3 Sayı:5, s. 307-340. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7654835>

Finansal destek var mı? Varsa, finansal destek kaynağını belirtiniz. (Cevaplanması zorunludur): **Hayır**
Çıkar çatışması var mı? Varsa belirtiniz. (Cevaplanması zorunludur): **Yok**
Teşekkür açıklaması var mı? Varsa belirtiniz. (Cevaplanması zorunludur): **Yok**

BRAZIL AS AN EXAMPLE OF FRAGMENTED MULTI-PARTY SYSTEMS: AN EXAMINATION ON HOUSE OF REPRESENTATIVES IN 21. CENTURY AND SENATE ELECTIONS

Mustafa Hilmi Çelik*

Abstract

Brazil is a country governed by a presidential system and has experienced many party systems in the context of the political party system. The experience of military dictatorships, many large and small political party in the political field to be competitive, to decline the number of seats between the parties, the centralization of the right and the left, and in response, emerging radical rhetoric as a solution corruption and political life of Brazil's massive protests has made a rich but complex operations. In this sense, Brazil is a model of a country that is politically divided into large and small parts, but also has a multi-party system depending on this. In the study, 21. The political party systems that have been functioning in Brazil since the century have been studied and descriptive analysis has been used as a method. In this sense, the elections to the House of Representatives and the Senate organized between 2002 and 2018 have been analyzed by examining them period by Dec. As a result, the party system as in Brazil between the years 2002-2010, less polarized, but still rising fragmentation of the increasingly moderate multi-party system fragmentation and extremism to do with ceiling fans over the years find 2014-2018 with a multi-party system, it was inferred that there is.

Keywords: *Brazil, Political Parties, Party System, House Of Representatives, Senate, Election.*

*Corresponding Author: PhD. Student, Selcuk University, Faculty of Communication, Department of Cinema and Television, mustafacelik0665@gmail.com. ORCID ID: 0000-0002-4185-1800

Received Date: 10.01.2023 Accepted Date: 18.02.2023 Published Date: 28.02.2023

Is there financial support? Indicate the source of financial support, if any. (Must be answered): No
Is there a conflict of interest? If so, please specify. (Must be answered): No
Is there a thank you explanation? If so, please specify. (Must be answered): No

GİRİŞ

Modern anlamda siyasal partiler her ne kadar on dokuzuncu yüzyılda doğmuş ve insanlık tarihinde ufak bir zaman dilimini işaret etseler de günümüzde siyasal yaşamın vazgeçilmez araçları olmuşlardır. Nitekim günümüzde hemen hemen dünyanın her yerinde –ister tek parti isterse de plüralist sistemler olsun- siyasal partiler mevcuttur. Bugün artık siyasal partilerin var olamayacağı bir siyasal sistemden bahsetmek imkânsızdır.

Siyasal partiler siyasal yaşamın teknik araçları olduğu gibi var oldukları ülkelerin siyasal yapısını anlamamızda birincil derecede kaynak sunmaktadırlar. Başka bir anlatımla, her toplum kendi yapısal özellikleri gereği siyasal parti tipolojileri ve sistemleri geliştirmektedirler. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri kadro partilerine ve iki partili bir sisteme sahipken; Türkiye genellikle kitle partilerine ve çok partili bir yaşama sahiptir. Benzer bir farklılık İngiltere ve Fransa arasında da bulunmaktadır. Bu bağlamda siyasal partilerin oluşumu bize buldukları ülkelerin toplumsal siyasal anlayışı hakkında bilgi vermesi oldukça doğaldır.

Brezilya da tarihsel olarak siyasal yaşamında birçok dönüşüm geçirmiştir. Gerek askerî diktatörlükler gerekse de parti hükümetleri politik yaşamda egemen olarak yer almışlardır. Bu anlamda sosyal bilimler çalışmaları için zengin bir kaynak olduğu söylenebilir. Çalışmada, betimsel analiz yöntemi kullanılarak Brezilya'nın 21. yüzyıldaki siyasal yaşamı, 2002, 2006, 2010, 2014 ve 2018 tarihlerinde gerçekleştirdiği Temsilciler Meclisi ve Senato seçimleri üzerinden incelenecek ve parti sistemi yapısı analiz edilecektir. Bu anlamda, çalışmanın ilk kısmında siyasal partiler teorisi ve parti sistem modelleri incelenecek; ikinci kısmında ise Brezilya'da 2002-2018 yılları arasında gerçekleştirilen Temsilciler Meclisi ve Senato seçimleri incelenerek bir sonuca varmaya çalışılacaktır.

1. Siyasal Partiler

1.1. Siyasal Partilerin Tanımı ve Doğuşu

Siyasal partiler kaba bir anlatımla, planlı bir şekilde bir araya gelerek belli bir örgüte sahip olan, birçok şehirde şubeleri ve kendisine bağlı üyeleri bulunan, amacı

iktidarı ele geçirmek olan organizasyonlardır. Bu organizasyonlar amaçları bakımından baskı gruplarından ayrılmaktadırlar. Nitekim baskı grupları iktidarı etkilemeyi amaçlarken, siyasal partiler yalnızca iktidarı etkilemeyi değil bizzat onu ele geçirip kullanmayı amaçlamaktadırlar.

Modern anlamda siyasal partilerin doğuşu ilk olarak ABD’de on dokuzuncu yüzyılın başında Federal Parti’nin başkanlık seçimlerine girmesi ile olmuştur (Heywood, 2013, s. 321). Modern anlamda siyasal partiler her ne kadar on dokuzuncu yüzyıla ait olsalar da kökenleri eskiye dayanmaktadır. Bu anlamda ilk çağ cumhuriyetlerindeki hizipler, Rönesans İtalyası’nda komutanın etrafında birleşen askerler ve siyasal partilerin bir önceki aşaması olarak parlamento içinde ve parlamento dışında doğan siyasal partiler ile seçim komiteleri (Duverger, 1993, s. 15) de siyasal partilerin kökenini ifade etmektedirler.

Duverger’in (1993) izahına göre siyasi partilere vücut veren parlamento gruplarının ilk oluşum aşamaları doktriner anlamda değil, milletvekili oldukları bölgelerden gelen kişilerle veyahut aynı meslekten olan milletvekilleri ile yakınlaşma ihtiyaçlarından doğmuştur. Doktriner birleşme ise sonraki aşamada ortaya çıkmıştır. Bu anlamda Duverger, Fransız Genel Meclisi’nden Breton Kulübü’nü örnek olarak sunmaktadır. Breton milletvekilleri coğrafi yakınlıktan dolayı bir araya gelmiş ve 22 Eylül 1792 tarihinde adını Özgürlük ve Eşitlik Dostları, Jakobenler Derneği olarak değiştirerek ideolojik bir grup haline dönüşmüşlerdir (Ağaoğulları, 2014, s. 604).

Duverger’in bir diğer örneği ise Frankfurt Parlamentosu’nda aşırı sol, sağ ve merkez sağ-sol yapılarını ifade eden gruplardır. Bu gruplar her ne kadar sağ-sol görüşlerini taşıyarak ideolojik bir anlamda birleşseler de isimlerini toplandıkları yerden almaları doktriner anlamda henüz gelişemediklerini göstermektedir (Duverger, 1993, s. 19).

Partilerin bir diğer temeli ise parlamento dışında doğan gruplar tarafından atılmıştır. Duverger’in deyimi ile parlamento içi ve dışında grupların ayrımı zor olsa da en bilinen özellikleri sosyalist grupların varlığıdır. Sosyalist partiler ilk zamanlar genel olarak sendikaların siyasal sistemdeki uzantısı olarak görülmektedir. İngiliz İşçi Partisi bu anlamda bilenen en büyük örnektir (Duverger, 1993, s. 24).

Siyasal partilerin oluşumunda rol oynayan bir başka unsur ise seçim komiteleridir (Duverger, 1993, s. 23). Bu komiteler genel oy hakkının genişlemesiyle beraber adayların oy aldıkları coğrafi bölgelere yönelik kendi fikirlerini savunacak ve seçmeni ikna edebilecek yerel teşkilatların kurulmasıyla doğmuşlardır. Bu anlamda yereldeki komiteler merkezin planları doğrultusunda seçim faaliyet yürütme ve üye alımı yapmayla beraber zaman içerisinde birleşerek siyasi partilere vücut vermişlerdir.

1.2. Siyasal Parti Sistemleri

Siyasal partiler her ülkenin kendine özgü toplumsal, siyasi ve ekonomik durumuna bağlı olarak doğarlar. Bu bağlamda partilerin tipolojileri, örgütlenmeleri ve bir araya geldiklerinde oluşturdukları sistemler de ülkenin yapısına özgün olarak şekillenmektedir. Parti sınıflandırmalarında genel olarak klasik anlamda üç tip sınıflandırma yapılırsa da –tek parti, iki parti ve çok parti- zaman içerisinde bu üç tip sınıflandırmaya çeşitli alt sınıflandırmalar eklenmiştir. Bu başlık içerisinde üçlü ayrımı kabul etmekle birlikte onun alt sınıflandırmalarına da yer vereceğiz (Kapani, 2016, s. 191). Bir diğer husus ise parti sistemi sınıflandırılmalarında genellikle parti sayılarının dikkate alınmasına yönelik bir eleştiri mevcuttur. Çünkü sistem içerisinde büyük rol oynayan partiler olduğu gibi niteliksiz partiler de bulunmaktadır. Bu partilerin sisteme herhangi bir etkisi bulunmamaktadır (Lijphart, 1996, s. 103). Sartoriye göre ise baraj sınırlarındaki uçuk seviyeler dikkate alınmamalıdır. Çünkü barajın dışarısında kalan partiler de sistemi etkileyebilmektedirler (Sartori, 2005, s. 109).

1.2.1. Tek Partili Sistemler

Tek partili sistemler, bir ülkede tek bir partinin yarışta olduğu veyahut tek bir partinin yarışı kazanmasına izin verildiği, rekabetten uzak ve bazı durumlarda baskıcı olarak kabul edilebilecek parti sistemleridir. Bu anlamda tek partinin birçok tipi bulunmaktadır. Bu tipler; gerçek tek partili sistem, hegemonyacı tek partili sistem ve geçici tek partili sistemlerdir.

1.2.1.1. Gerçek Tek Partili Sistem

Gerçek tek parti sistemlerinde sadece bir parti bulunmaktadır. Bu ülkelerde hukuken başka bir partiye yer verilmemektedir. Tek partinin görevi devletin resmî ideolojisini temsil etmek ve onun işlenmesini sağlamaktır. Bu anlamda parti, devletin ve

hükümetin yerine geçmektedir. Gerçek partili sistemlerde daha önceden var olan partiler kapatılmaya zorlanmış olabilirler. Nitekim Hitler Almanya'sında bütün partiler kapatılmışlardır. Gerçek tek partili sistemlere Almanya'da Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi'ni, Rusya'da Komünist Parti'yi ve İtalya'da ise Faşist Parti'yi örnek olarak verebiliriz (Daver, 1972, s. 233).

Bu anlamda gerçek tek partili sistemler, rekabetin bulunmadığı otoriter veya totaliter sistemler olarak da tanımlanabilirler (Parlak ve Caner, 2020, s. 45). Duverger'e göre (1993) bu sistemler, demokrasi çerçevesinde doğan ancak yönetimin tek bir partinin diktatörlüğüne bırakıldığı sistemlerdir (Duverger, 1993, s. 335).

1.2.1.2. Hegemonyacı Tek Partili Sistem

Hegemonyacı tek partili sistemde görünüş itibariyle başka partiler de olsa da bu partiler uydu partileri olarak görülmektedir (Turan, 2011, s. 209). Başka bir anlatımla, iktidara gelmeleri mümkün değildir. Bu anlamda çoğulcu parti sistemlerindeki muhalefet yapısından daha farklı bir muhalefet yapısı mevcuttur. Daha doğru bir ifade ile muhalefet yapmakla yükümlü olmayan muhalefet partisi-partileri bulunmaktadır. Örneğin, Çin Halk Cumhuriyeti'nde Çin Komünist Partisi haricinde başka partiler bulunsa da bu partiler hükümeti ele geçirememektedirler (Parlak ve Caner, 2020, s. 45).

1.2.1.3. Geçici Tek Partili Sistem

Bu parti sisteminde temel gaye çok partili bir hayata geçiştir (Parlak ve Caner, 2020, s. 45). Bu nedenle tek partili sistemin işleyişi çoğulcu bir yapıya geçişte araç olarak kullanılmaktadır. Bu anlamda komünist ve faşist tek parti sisteminden de ayrılmaktadır. Nitekim komünist ve faşist tek partili sistemde diktatörlük bir amaç iken; geçici tek partili sistemde ise çoğulcu demokrasiye geçişte bir araçtır (Kışlalı, 1991, s. 279). Türkiye tarihinde geçici tek partili sistem örneği ise Kemalist tek parti olarak gösterilebilir.

Duverger (1993) siyasi partiler adlı eserinde Kemalist tek partiden ayrıntılı bir biçimde bahsetmektedir. Kemalist tek parti, diğer totaliter tek partilerden ayrılmaktadır. Çünkü faaliyetleri açısından totaliter özellikler taşımamaktadır. Ona göre Cumhuriyet Halk Partisi'nin en önemli özelliği modernleşme ideolojisidir. Bu ideoloji, hiçbir zaman faşist veya komünist ideolojiler gibi siyasal bir din olarak karşımıza çıkmamıştır. Başka

bir anlatımla üyelerini iman veya mistisizme yöneltmemiştir. Bu anlamda yapısı itibariyle pragmatiktir (Duverger, 1993, s. 359).

Parti iktidarını herhangi bir Tanrı iradesi veyahut işçi sınıfının öncü gücünden değil, seçimlerde kazandığı çoğunluktan almıştır. Her ne kadar seçimlerin birçoğuna tek başına girse de hiçbir zaman doktrin anlamında tek partiye dayanmamış ve liberal demokrasiyi ortadan kaldırmaya çalışmamıştır. Hatta mevcut durumda tek bir parti olmasından da utanç duymuştur (Duverger, 1993, s. 360).

1.2.2. İki Partili Sistemler

İki partili sistem siyasal yarışma esasına dayanan demokratik plüralist bir sistemi simgelemektedir. Bu sistemde parlamentoda en az iki parti yer almakta ve iktidarı biri ele geçirmektedir. Bu anlamda tek partili sistemden farklı olarak rekabete dayanmaktadır. Ancak iki partili sistemler, sistemde yalnızca iki partinin olduğu sistemler de değildir. Bu iki parti dışında başka partiler de var olabilirler. Ancak iktidar yarışının yalnızca iki büyük parti arasında geçiyor olması gerekmektedir (Kapani, 2007, s. 198).

İki partili sistemin bir özelliği ise iktidarın yalnızca iki parti arasında paylaşılmasından dolayı bugünün iktidarının yarının muhalefeti olabileceği, bugünün muhalefetinin ise yarının iktidarı olabilme ihtimalidir. Bu nedenle partiler uçuk vaatlerde bulunmamaya ve sert bir politika izlememeye dayanırlar. Ayrıca bu iki parti arasında üye geçişleri de son derece olağandır. Bu bağlamda da sistem pragmatik bir yapıda işlemektedir (Teziç, 1991, s. 338; Kışlalı, 2011, s. 282). İki partili sistemler; saf iki partili sistem ve destekli iki partili sistem olarak ayrılmaktadırlar.

1.2.2.1. Saf İki Partili Sistem

Saf iki partili sistem yalnızca iki partinin yarış halinde olduğu ve yalnızca birinin iktidarı ele geçirerek tek başına hükümet kurabilmesidir (Parlak ve Caner, 2020, s. 45). Saf iki partili sistem kararsız seçmen yapısı üzerine kurulmuştur. Bu sistemde oylar “yüzen oy” kıvamındadırlar. Başka bir anlatımla bir seçimde oylar belli bir partiye giderken, diğer seçimde başka bir partiye gidebilmektedir. Bu nedenle partilerin program ve görüşlerinin ılımlı olması gerekmektedir (Teziç, 1991, s. 338). Saf iki partili sistemin en bilinen iki örneği ABD’de Demokratik Parti ve Cumhuriyetçi Parti iken; İngiltere’de ise Muhafazakâr Parti ve İşçi Partisi’dir.

1.2.2.2. Destekli İki Partili Sistem

Destekli iki parti sisteminde oyların salt çoğunluğu en güçlü iki partinin alamadığı ve hükümeti başka bir partinin desteği ile kurabilme durumudur (Teziç, 1991, s. 339). Bu anlamda sistemde aslında iki partili değil üç partili bir yapı bulunmaktadır. Bu sistem iki buçuk parti sistemi olarak da adlandırılmaktadır (Parlak ve Caner, 2020, s. 45).

1.2.3. Çok Partili Sistemler

Çok partili sistem, ikiden fazla partinin siyasal iktidar yarışında bulunduğu ve iktidar dengesini etkileme gücüne sahip olduğu sistem olarak tanımlanabilmektedir (Kapani, 2007, s. 184). Bu bağlamda sistemde birçok parti plüralist bir yapıda rekabet etmekte ve hepsi de iktidarı ele geçirmede aynı şansa sahip olmaktadır. Bir ülkede çok partili sistemin varlığı, toplumun içerisindeki çeşitliliğe bağlı olarak da görülebilir. Ayrıca bu sistemde koalisyonlar da yaygın olarak görülmektedir (Daver, 1972, s. 234).

Duverger'e göre (1993) çok partinin tipolojisini tanımlamak oldukça zordur. Çünkü sistem üç partiden sonsuza kadar sayısız bir biçimde düşünülebilme imkânına sahiptir. Çok partili sistem özellikle Batı Kara Avrupası'na hâkim olan bir sistemdir (Duverger, 1993, s. 303). Çok partili sistem kendi içerisinde çeşitli tipolojileri barındırmaktadır. Bu tipolojiler; ılımlı çok partili sistem, aşırı çok partili sistem ve baskın parti sistemi olarak üçe ayrılmaktadırlar.

1.2.3.1. İlimli Çok Partili Sistem

İlimli çok partili sistemde partilerin ideolojik yapıları birbirlerinden çok zıt bir biçimde ayrılmamakta ve zıt kutuplarda yer alan sağ ve sol partiler ise aşırı bir ideolojik eylemsellik göstermemektedirler. Bu bağlamda partiler uzlaşabilecekleri ortak noktalara sahiptirler. İlimli çok partili sistemlerde partiler arasındaki eğilimler derin ayrılıkları barındırmayıp temel problemler çerçevesinde iki büyük eğilimde toplanabilmektedirler (Turan, 2011, s. 212-213). İlimli çok partili sistemlere örnek olarak; Hollanda, İsveç ve Norveç gibi ülkeler verilebilir (Parlak ve Caner, 2020, s. 45).

1.2.3.2. Aşırı Çok Partili Sistem

Aşırı çok partili sistemler, ılımlı çok partili sistemden farklı olarak aşırı ideolojik partilere sahiptirler (Kapani, 2007, s. 185). Bu sistemde derin ideolojik ayrılıklar bulunmakta ve partiler birbirleri ile uzlaşmamaktadırlar. Başka bir anlatımla ideolojik görüşler arasındaki ayrılıklar yoğun seviyede yaşanmakta ve siyasal sistemde katı bir bölünme görülmektedir. Aşırı çok partili sistemde kurulan iktidarların ömrü kısa sürelidir. Çok sık hükümet krizlerinin yaşandığı bu parti sisteminde zayıf koalisyonların doğduğu ve ülkenin kaos ortamına sürüklendiği görülmektedir (Turan, 2011, s. 213-214).

1.2.3.3. Baskın Parti Sistemi

Baskın parti sisteminde birden çok parti görülmekte ve yarışmacı bir yapı izlenmektedir. Ancak partilerden biri, diğer partilere oranla ezici bir oy çoğunluğu ile iktidarı elinde tutmaktadır. Bu parti rakiplerini sürekli olarak geride bırakmakta ve parlamentoda salt çoğunluğu sağlamaktadır (Kapani, 2007, s. 179).

Baskın partili sistemin tek partili bir sistem olduğu hususunda da bir tartışma mevcuttur. Ancak birçok siyaset bilimci baskın parti sistemini, birçok partinin var olduğu ve rekabetin açık olmasından dolayı çok partili sistem tipolojisinin içine dahil etmektedir (Heywood, 2013, s. 376). Baskın parti sistemi yapısı itibariyle plüralist bir yapıya sahiptir (Özbudun, 2016, s. 42) ve muhalefet ile aralarında bir diyalog bulunmaktadır. Bu sistemde muhalefet kendi faaliyetlerini –hegemonyacı parti sisteminin aksine- gerçekleştirebilmektedir (Parlak ve Caner, 2020, s. 45).

Baskın parti sistemine örnek olarak Meksika'daki Devrimci Kurumlar Partisi (Kapani, 2016, s. 197) ve 1947 yılında bağımsızlığını kazanmasıyla beraber 1977 yılına kadar iktidarda kalan Hindistan'daki Kongre Partisi verilebilir (Heywood, 2013, s. 337). Günümüzde ise 2003 yılından itibaren iktidarı sürekli olarak elinde tutan Rusya'daki Birleşik Rusya Partisi ve Türkiye'de 2002 yılından itibaren hükümette bulunan Adalet ve Kalkınma Partisi baskın parti olarak görülebilir.

2. Yirmi Birinci Yüzyılda Brezilya'da Siyasal Parti Sistemleri

2.1. Brezilya'da Siyasi Partiler ve Parti Sistemleri

Brezilya uzun yıllar boyunca Portekiz hakimiyeti altında yaşamış ve 1822 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Bağımsızlıktan sonra ilk kurucu parlamento 3 Mayıs 1823

tarihinde toplanmış ve I. Petro Brezilya'nın ilk kralı olmuştur. 15 Kasım 1889'da gerçekleştirilen askerî darbeyle beraber monarşiye son verilmiş ve cumhuriyet ilan olunmuştur. Bu anlamda ülkenin ilk cumhurbaşkanı da darbeyi gerçekleştiren Manuel Deodoro da Fonseca olmuştur (Özgirgin, 2016, s. 87).

Brezilya'da cumhuriyet dönemi 1930 yılına değin hayatta kalmış ancak yaşanan ekonomik krizler ve siyasal toplumsal parçalanmalar nedeniyle darbe sonucunda sona ermiştir. 1930-1945 yılları arası ise Brezilya, Vargas tarafından diktatörlükle yönetilmiştir (Özgirgin, 2016, s. 88). Brezilya'nın 1945 yılına kadar oligarşik bir biçimde yönetildiğini söylemek mümkündür. Ekim 1945'e gelindiğinde gerçekleştirilen bir darbe ile Vargas görevden alınmış, iki ay sonra da Brezilya'nın ilk demokratik seçimleri gerçekleştirilmiştir (Lima Junior, 1983, s. 65). 1946'da ise yeni anayasa kabul edilmiştir. Bu anlamda ikinci cumhuriyet dönemi başlamış ve 1945-1964 yılları arası devam etmiştir. Ayrıca bu dönemde Brezilya çok partili bir sistemin görüldüğü bir dönem olarak görülmektedir (Klasnja ve Titunuk, 2013, s. 4). Dönemin en güçlü partileri ise Brezilya İşçi Partisi, Demokratik Sosyal Parti ve Ulusal Demokratik Birlik Partisi'dir. 1945-1964 yılları arası her ne kadar çok partili bir sisteme dayansa da ordunun siyasetteki ağırlığı hissedilmektedir (Klasnja ve Titunuk, 2013, s. 5). Nitekim 1964 yılına gelindiğinde ordu yönetime el koymuştur. Bu bağlamda ordu 1985 yılına değin yönetimde kalmış (Boschi, 1990) ve daha sonra iktidarı Jose Sarney'e bırakmıştır. 1985 sonrası ise Brezilya'nın geçmiş dönemlere oranla daha demokratik bir havaya (Dix, 1989, s. 29) ve çağdaş siyasal partilere sahip olduğu yıllar olarak görülmektedir (Borges, 2021, s. 12). Ancak dönem itibariyle kutuplaşmış partilerin yoğun olduğu bir dönemdir (Mainwaring, 1997, s. 57).

1985 sonrası Brezilya siyasal sistemi daha kapsayıcı bir form almıştır (Mainwaring, 1991, s. 23). Bu anlamda okuma yazma bilmeyen yurttaşlara da oy hakkı tanınmış ve 1988 anayasası ile oy kullanma yaşı on sekizden on altıya düşürülmüştür. Değişikliklerin bir kısmı da siyasal parti sistemi açısından olmuştur (Klasnja ve Titunuk, 2013, s. 6). 1990 yılına gelindiğinde Brezilya'da parçalanmış birçok partili sistem, başka bir anlatımla aşırı çok partili bir sistem bulunmaktaydı. Aşırı çok partili sistemin ve siyasal parti sistemindeki bu parçalanmanın 1994 ila 2000'li yıllara gelindiğinde azaldığı görülmektedir (Mainwaring, 1997, s. 59). Ayrıca 1990'lı yıllar itibariyle Brezilya'da siyasal solun yükselişi de görülmektedir. (Handlin, 2017, s. 102). Özellikle 1980'de orta

sınıf entelektüeller, sendika liderleri ve toplumsal hareketler tarafından kurulan İşçi Partisi öne çıkmaktadır (Borges, 2021, s. 13).

2.2. 21. Yüzyılda Brezilya’da Siyasal Parti Sistemleri

Brezilya’da 21. yüzyılın ilk çeyreği özellikle sol ve popülist sol partilerin öne çıktığı bir dönem olarak göze çarpmaktadır. Bu partilerden en bilineni ise İşçi Partisi’dir. İşçi Parti 1980 yılında kurulmuş ve önde gelen ismi ise Lula da Silva’dır. Silva, 1989-1994-1998 yıllarında girdiği seçimlerde başarısız olsa da siyasal yaşamda yükselişine devam etmiştir. Silva’nın hem muhalif bir solcu olması hem de neoliberal politikalarla uyumlu çalışması kısa zamanda dünya kamuoyu tarafından tanınmasını da kolaylaştırmıştır (Borges, 2021, s. 18). İşçi Partisi 1980 sonrasında birçok belediyeyi seçimlerde kazanmıştır (Klasnja ve Titunik, 2013, s. 6). Bu bağlamda partinin yükselişi 21. yüzyılda da devam etmiş ve 2002 yılında gerçekleştirilen başkanlık seçimlerinde Lula da Silva başkan seçilmiştir (Yıldırım, 2020, s. 522). Bu dönemde İşçi Partisi’nin yanında birçok parti bulunmuş ve bu partilerin hemen hemen hepsi birbirlerine yakın oy almışlardır. Örneğin 1994-2010 yılları arasında Brezilya’da kurulan koalisyonların %40’ında dört ve daha fazla partinin yer aldığı görülmüştür (Melo, 2015, s. 94). Brezilya’da sık sık karşılaşılan koalisyonlar ve bunların yanında düşük oy oranlarına sahip küçük partilerin siyasal yaşamlarını etkili bir şekilde sürdürmelerinin sebebi ise ülkede kullanılan orantılı temsil seçim sistemidir (Calvo, Guarnieri ve Limongi, 2015, s. 219).

Brezilya yasama sistemi bikameral bir yapıda çalışmaktadır. Bu anlamda partilerin aldığı oylar temsilciler meclisi ve senato bağlamında yorumlanacak ve başkanlık seçiminin sonucuna da değinilecektir. Bu anlamda 2002 yılında gerçekleştirilen genel seçimler aşağıdaki gibidir.

SEÇİM YILI	SEÇİME KATILAN SİYASİ PARTİLER	OY ORANLARI (YÜZDELİK)
	İşçi Partisi	%18.4
	Liberal Cephe Partisi	%13.4
	Brezilya Demokratik Hareket Partisi	%13.4
	Brezilya Sosyal Demokrasi Partisi	%14.3
	Brezilya İlerici Partisi	%7.8
	Brezilya İşçi Partisi	%4.6

2002	Liberal Parti	%4.3
	Brezilya Sosyalist Partisi	%5.3
	Demokratik İşçi Partisi	%5.1
	Popüler Sosyalist Parti	%3.1
	Brezilya Komünist Partisi (B)	%2.2
	Ulusal Düzeni Yeniden İnşa Partisi	%2.1
	Yeşil Parti	%1.3
	Sosyal Demokrat Parti	%0.5
	Sosyal İşçi Partisi	%0.6
	Hristiyan Sosyal Partisi	%0.6
	Liberal Sosyal Parti	%0.5
	Ulusal Seferberlik Partisi	%0.3
	Hristiyan Demokratik Sosyal Parti	%0.2
	Vd. Partiler	%1.9

Tablo 1. 6 Ekim 2002 Genel Seçim Sonuçları (Temsilciler Meclisi) Kaynak: (<http://electionresources.org/>)

Tablo 1’den de anlaşılacağı üzere temsilciler meclisi birçok partinin temsilcilerin yer aldığı çok partili bir yapıyı göstermektedir. Bu anlamda tabloda son basamakta yer verilen “ve diğer partiler” bölümü hariç diğer bütün partiler mecliste koltuk sahibidir. Oy dağılımına göz atıldığında birçok partinin birbirine yakın oy aldığını ve koalisyon sistemine açık bir yapı oluştuğunu görmekteyiz. Oyların %18.4’ünü alarak birinci parti konumunda yer alan İşçi Partisi’nin kendisinden sonra gelen parti ile arasında yalnızca %5’lik bir fark bulunmaktadır. Burada da tek bir partinin sistemi domine ettiğinden bahsetmek mümkün değildir. Sistem yapısı itibariyle çok partili bir yapıda görünmektedir (Melo, 2015, s. 98). Gerek parçalı bir siyasal parlamentoya sahip olması gerekse de küçük siyasal partilerin yaşamını etkin bir şekilde devam ettirmesi Brezilya’nın siyasal parti sisteminin en önemli özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır (Calvo, Guarnieri ve Limongi, 2015, s. 221). Brezilya’nın Brezilya parti sistemi 2002 yılı öncesinde yoğun kutuplaşmaya dayalı bir sisteme sahipken 2002 yılı itibariyle iktidara gelen İşçi Parti’nin neoliberalizmle uyumlu çalışması sonucunda merkezin önemi artmış ve sistem parçalanmışlıktan biraz daha ılımlı bir yapıya dönüşmüştür (Calvo, Guarnieri ve Limongi, 2015, s. 221). Ancak, Borges’e göre (2021), 1994-2010 yılları arasında partiler arasındaki ideolojik farklılıklar azalırken, parti parçalanması da artmıştır. Bunun neticesinde partiler

arasındaki ittifaklar özellikle 2002 sonrasında giderek daha az tahmin edilebilir bir biçime dönüşmüştür (Borges, 2021, s. 2).

SEÇİM YILI	SEÇİME KATILAN SİYASİ PARTİLER	OY ORANLARI (YÜZDELİK)
2002	İşçi Partisi	%22.0
	Liberal Cephe Partisi	%18.5
	Brezilya Demokratik Hareket Partisi	%16.4
	Brezilya Sosyal Demokrasi Partisi	%13.9
	Demokratik İşçi Partisi	%5.2
	Brezilya Sosyalist Partisi	%2.2
	Brezilya İşçi Partisi	%3.4
	Liberal Parti	%3.2
	Popüler Sosyalist Parti	%3.1
	Sosyal Demokrat Parti	%0.7
	Vd. Partiler	%11.3

Tablo 2. 6 Ekim 2002 Genel Seçim Sonuçları (Senato) Kaynak: (<http://electionresources.org/>)

Tablo 2’den de anlaşılacağı üzere son kısımda yer alan “Ve diğer partiler” hariç diğer partilerin tümü senatoda koltuk sahibi olmuşlardır. İşçi Parti %22’lik bir oy alsa da ondan sonra gelen Liberal Cephe Partisi Brezilya seçim sistemine göre daha fazla koltuğa sahip olmuştur. Ancak sonuç itibarıyla birçok parti birbirine yakın oy almıştır. Bu anlamda dört partinin diğer partilere oranda daha yüksek bir seviyede oy aldığı görülmektedir. Fakat partiler arasında derin uçurumlar bulunmamaktadır. Bu anlamda sistemin yine aynı şekilde çok partili sistemi tasdik ettiği görülmektedir.

6 Ekim 2002 yılında gerçekleştirilen başkanlık seçimlerini ise katılımcı ve aktivist bir tabana sahip olan İşçi Partisi, Liberal Parti, Brezilya Komünist Partisi B, Ulusal Seferberlik Partisi ve Brezilya Komünist Partisi’nin ortak adayı olarak gösterdikleri Lula da Silva kazanmıştır (Ames, Garcia-Sanchez ve Smith, 2012, s. 58). Silva’nın yarıştığı isimlerden onunla rekabet edebilen ve ikinci seçimlerde ilk ikiye kalan isim ise Brezilya Sosyal Demokrasi Partisi ve Brezilya Demokratik Hareket Partisi’nin ortak adayı olarak gösterdikleri Jose Serra’dır. Silva ilk seçimde oyların %46.4’ünü alırken; Serra ise %23.2’sini almıştır. 27 Ekim 2002 tarihinde gerçekleştirilen ikinci turda ise Silva oyların %61.3’ünü almış; Serra ise %38.7’sini almıştır. Bu bağlamda Silva koalisyon ortağı olarak başkan olmuştur. Yukarıda da bahsettiğimiz üzere sistem çok partili bir yapıda

işlemektedir. Özellikle Liberal Parti ve İşçi Partisi'nin koalisyonu bize kutuplaşmanın azaldığını gösteren bir başka unsurdur (Power ve Zucco, 2009, s. 222).

Brezilya siyasal sistemini toplumsal hareketlerle beraber düşünmek gerekir. Çünkü siyasal partiler haricinde meydana gelen toplumsal hareketler ve çeşitli kuruluşlar siyasal sistemi etkileme konusunda başarılı bir noktada bulunmuşlardır. Ancak 1990'lı yıllarda siyasal partilerin dışarısında yer alan siyasi hareketlerin 2002 yılına gelindiğinde güçlerini kaybettikleri görülmektedir. Bu nedeni İşçi Partisi'nin kapsayıcı bir koalisyon politikası ve ekonomik açılımlarla merkez solda bütünleştirici bir yapılanma izlemesidir (Handlin, 2017, s. 101). Bir diğer genel seçimler 1 Ekim 2006 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar aşağıdaki gibidir.

SEÇİM YILI	SEÇİME KATILAN SİYASİ PARTİLER	OY ORANLARI (YÜZDELİK)
2006	İşçi Partisi	%15.0
	Liberal Cephe Partisi	%10.9
	Brezilya Demokratik Hareket Partisi	%14.6
	Brezilya Sosyal Demokrasi Partisi	%13.6
	İlerici Parti	%7.1
	Brezilya İşçi Partisi	%4.7
	Liberal Parti	%4.4
	Brezilya Sosyalist Partisi	%6.2
	Demokratik İşçi Partisi	%5.2
	Popüler Sosyalist Parti	%3.9
	Brezilya Komünist Partisi (B)	%2.1
	Yeşil Parti	%3.6
	Hristiyan Sosyal Partisi	%1.9
	Hristiyan İşçi Partisi	%0.9
	Sosyalizm ve Özgürlük Partisi	%1.2
	Ulusal Seferberlik Partisi	%0.9
	Ulusal Düzeni Yeniden İnşa Partisi	%1.0
	Hümanist Dayanışma Partisi	%0.5
	Brezilya İşçi Partisi (B)	%0.3
	Ülkenin Emekli Partisi	%0.3
Brezilya Cumhuriyetçi Partisi	%0.3	
Vd. Partiler	%1.5	

Tablo 3. 1 Ekim 2006 Genel Seçim Sonuçları (Temsilciler Meclisi)Kaynak: (http://electionresources.org/)

Tablo 3'ten de anlaşılacağı üzere temsilciler meclisi birçok partinin katılımı ile oluşmuştur. Partilerin oy oranlarının yakınlığı tek bir partinin veyahut iki partinin sistemi domine etmediğini ve sistemin koalisyonlara açık olduğunu göstermektedir (Albarracín, 2016, s. 150). 2002 yılında gerçekleştirilen seçimlerde olduğu gibi dört partinin –İşçi Partisi, Liberal Cephe Partisi, Brezilya Demokratik Hareket Partisi ve Brezilya Sosyal Demokrasi Partisi- diğer partilere oranda biraz daha öne çıktığı görülmektedir. Ancak bu partilerin yanında belli başı küçük siyasal partiler de dikkat çekmektedir. 2002 yılında gerçekleştirilen Temsilciler Meclisi seçimlerinde olduğu gibi parçalı ve küçük siyasal partilere sahip bir meclis yapısı görülmektedir. Calvo, Guarnieri ve Limongi'ye göre (2015, s. 222) birçok küçük partinin de sisteme dahil olmasının sebeplerinden bazıları ise partilerin çoğalmasını sağlayan mekanizmalar, parçalanma, federalizm, halkla ilişkiler ve tercihli oylamadır.

2002 ve 2006 dönemine baktığımızda rekabetçi parti sisteminin ve parti meşruiyet güçlerinin çok fazla değişime uğramadığı görülmektedir (Klasnja ve Titunik, 2013). Braga (2010) 1982 tarihinde 2,6 olan etkin siyasal parti sayısının 2006 yılı itibarıyla 10,6'ya yükseldiğini ve böylece ılımlı çok partili sistemin var olduğunu ve kuvvetlendiğini belirtmektedir. Bu anlamda sistem, ılımlı çok partili sistem olarak görülmektedir. Fakat Sartori, ılımlı çoğulculuğun üç ile beş arasında bir hegemonyatik sistemi kapsadığını ifade etmektedir (Sartori, 1982). Bu anlamda sistem giderek ılımlı çok partili bir yapının dışına çıkmaya başlamıştır (Carreirao, 2014, s. 266). Senato seçim sonuçları ise şu şekildedir.

SEÇİM YILI	SEÇİME KATILAN SİYASİ PARTİLER	OY ORANLARI (YÜZDELİK)
2006	İşçi Partisi	% 19.2
	Liberal Cephe Partisi	% 25.7
	Brezilya Demokratik Hareket Partisi	% 12.0
	Brezilya Sosyal Demokrasi Partisi	% 12.5
	Demokratik İşçi Partisi	% 6.0
	Brezilya Sosyalist Partisi	% 2.5
	Brezilya İşçi Partisi	% 3.2
	Liberal Parti	% 0.8
	Popüler Sosyalist Parti	% 1.5

	Sosyal Demokrat Parti	%0.7
	Brezilya Komünist Partisi (B)	%7.5
	İlerici Parti	%5.0
	Brezilya Sosyalist Partisi	%2.5
	Brezilya İşçi Yenileme Partisi	%0.8
	Vd. Partiler	%6.9

Tablo 4. 1 Ekim 2006 Genel Seçim Sonuçları (Senato) Kaynak: (<http://electionresources.org/>)

Tablo 4'ten de anlaşılacağı üzere senato birçok partinin katılımı ile çok partili bir sistem olarak oluşmuş ve partilerin oy oranları birbirine yakın seyretmiştir. Temsilciler meclisi seçimlerinde olduğu gibi yine ilk dört partinin oy oranı diğer partilere oranla daha yüksektir.

1 Ekim 2006 tarihinde gerçekleştirilen başkanlık seçimlerini ise yine koalisyon adayları olarak Lula da Silva kazanmıştır. Silva'ya en yakın oyu alarak yine bir koalisyon adayları olan ve ikinci turda onunla yarışan aday ise Geraldo Alckmin'dir. Silva ilk seçimde oyların %48.6'sını alırken; Alckmin ise %41.6'sını almıştır. 29 Ekim 2006 tarihinde gerçekleştirilen ikinci turda ise Silva oyların %60.8'ini; Alckmin ise %39.2'sini almış ve böylece Silva yeniden başkan olarak seçilmiştir. Bu dönemde akademisyenler ve medyadaki genel yayınlara göre Silva düzenli olarak kazansa da oy tabanında dönüşümler olmuştur. Bu durumun sebebi ise yolsuzluk skandallarıyla ilişkilidir (Ames, Garcia-Sanchez ve Smith, 2012, s. 51).

2006 dönemi yine parlamentonun birçok koalisyondan bir araya geldiği ve siyasal bölünmüşlüğü devam ettiği bir yapıdadır. Bu dönemde İşçi Partisi ve Brezilya Demokratik Hareket Partisi eşitsizlikleri giderme üzerine politikalar yürütürken; Brezilya Sosyal Demokrasi Partisi ve demokratlar daha çok kemer sıkma politikaları üzerine yoğunlaşmışlardır (Avritzer, 2019, s. 253). Bir diğer seçimler ise 3 Ekim 2010 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Seçimin sonuçları aşağıdaki gibidir.

SEÇİM YILI	SEÇİME KATILAN SİYASİ PARTİLER	OY ORANLARI (YÜZDELİK)
	İşçi Partisi	%16.9
	Demokratlar	%7.6
	Brezilya Demokratik Hareket Partisi	%13.0
	Brezilya Sosyal Demokrasi Partisi	%11.9

2010	Cumhuriyet Partisi	%7.6
	İlerici Parti	%6.6
	Brezilya Sosyalist Partisi	%7.1
	Demokratik İşçi Partisi	%5.0
	Brezilya İşçi Partisi	%4.2
	Hristiyan Sosyal Partisi	%3.2
	Yeşil Parti	%3.8
	Brezilya Komünist Partisi (B)	%2.8
	Popüler Sosyalist Parti	%2.6
	Brezilya Cumhuriyetçi Partisi	%1.7
	Ulusal Seferberlik Partisi	%1.1
	Sosyalizm ve Özgürlük Partisi	%1.2
	Brezilya İşçi Partisi (B)	%0.7
	Hümanist Dayanışma Partisi	%0.8
	Brezilya İşçi Yenileme Partisi	%0.7
	İlerici Cumhuriyetçi Parti	%0.3
	Hristiyan İşçi Partisi	%0.6
Liberal Sosyal Parti	%0.5	
Vd. Partiler	%0.6	

Tablo 5. 3 Ekim 2010 Genel Seçim Sonuçları (Temsilciler Meclisi) Kaynak: (<http://electionresources.org/>)

Tablo 5'ten de görüleceği üzere temsilciler meclisi birçok partinin katılımı ile çok partili sistem yapısında oluşmuştur. Bu seçimde de partilerin oy oranlarının birbirine yakın olduğu ve koalisyonlara açık bir sistem olduğu görülmektedir. Sistemi domine eden tek bir parti veyahut iki parti bulunmamakta ancak genel olarak İşçi Partisi, Brezilya Demokratik Hareket Partisi ve Brezilya Sosyal Demokrasi Partisi'nin ağırlığı devam etmektedir. Senato sonuçları ise şu şekildedir.

SEÇİM YILI	SEÇİME KATILAN SİYASİ PARTİLER	OY ORANLARI (YÜZDELİK)
	İşçi Partisi	%23.1
	İlerici Parti	%5.4
	Brezilya Demokratik Hareket Partisi	%14.1
	Brezilya Sosyal Demokrasi Partisi	%18.5
	Brezilya Sosyalist Partisi	%3.6
	Cumhuriyet Partisi	%2.7

2010	Demokratlar	%6.0
	Sosyalizm ve Özgürlük Partisi	%1.8
	Demokratik İşçi Partisi	%1.4
	Brezilya Komünist Partisi (B)	%7.4
	Brezilya İşçi Partisi	%4.7
	Popüler Sosyalist Parti	%4.0
	Brezilya Sosyalist Partisi	%2.5
	Brezilya Cumhuriyetçi Partisi	%2.0
	Hristiyan Sosyal Partisi	%0.7
	Ulusal Seferberlik Partisi	%0.1
	Vd. Partiler	%5

Tablo 6. 3 Ekim 2010 Genel Seçim Sonuçları (Senato) Kaynak: (<http://electionresources.org/>)

Tablo 6'dan da anlaşılacağı üzere senato birçok partinin katılımı ile çok partili bir yapıda oluşmuştur. Temsilciler Meclisi'nde olduğu gibi İşçi Partisi, Brezilya Demokratik Hareket Partisi ve Brezilya Sosyal Demokrasi Partisi en çok oy alan partiler olarak görülmektedir. İşçi Partisi'nin oy oranı her ne kadar diğer partilere oranla yüksek olsa da sistemde hakim partili bir yapıdan bahsetmek mümkün değildir. Çünkü sistem çok partili bir yapıda ve koalisyona açık şekilde oluşmaktadır. Bir başka neden ise hâkim partide tek bir partinin sistemi domine etmesi gerekmektedir. Bu bağlamda sistem ılımlı çok partili sistemdir.

3 Ekim 2010 tarihinde gerçekleştirilen başkanlık seçimini ise Silva'nın yerine geçen Dilma Roussef kazanmıştır. Dilma bu seçimlere on bir partinin ortak adayı olarak katılmıştır. Bu anlamda ittifak ağını geniş tutması seçimlere doğrudan etki etmiştir (Melo, 2015, s. 100). Dilma ile ikinci tura kalan Serra ise yine aynı şekilde koalisyon ortaklarından oluşan yedi parti tarafından aday gösterilmiştir. İlk turda Dilma %46.9 oy alırken; Serra ise %32.6 oy almıştır. 31 Ekim 2010 tarihinde gerçekleştirilen ikinci turda ise Dilma oyların %56.1'ini alırken; Serra ise %43.9'unu almıştır. Bu bağlamda Dilma başkan olarak seçilmiştir (Melo, 2015, s. 101).

Haziran 2013 tarihine gelindiğinde Brezilya'da toplumsal eylemlerin yüksek seviyelere çıktığı görülmektedir. Protestolar otobüs ücretlerinin artırılmasına ve bayındırlık işlerinde vuku bulan yasadışı faaliyetlere istinaden ortaya çıkmıştır (Avritzer, 2019, s. 255). 7 Haziran 2013 tarihinde Sao Paulo'da düzenlenen otobüs ücretlerine zammı protesto eylemlerinin şiddetle sert bir biçimde bastırılışı hareketlerin hızına etki

eden bir unsur oldu. Bu kıvılcımla birlikte protestolar Rio ve Belo Horizonte'ye sıçramıştır. Özellikle bu dönemde çeşitli sol ve muhafazakâr gruplar sisteme partisel yollarla değil dışarıdan etkileme yoluyla katılmışlar ve siyasal sistemi de dönüştürmüşlerdir (Avritzer, 2019, s. 254). Bu anlamda 2002-2006-2010 yılları arasında yaşanan kapsayıcı koalisyonlar ve kutuplaşmanın azaldığı siyasal sistem, 2013 gösterileriyle çeşitli dönüşümler geçirmiştir. Bu dönüşümlerden ilki İşçi Partisi ile Kongre'deki siyasi ortakları arasındaki ilişkiler zedelenmiştir. İkincisi ise çeşitli sol gruplar ve özellikle de muhafazakâr gruplar temsil sisteminin dışarısında var olarak siyasal sisteme etki etmişlerdir. Muhafazakâr grupların hepsi sosyal ağlar üzerine yoğunlaşmış ve örgütlenmelerini bu şekilde sağlamışlardır (Avritzer, 2019, s. 255). Bir diğer seçim dönemi ise 5 Ekim 2014'tür. Seçim sonuçları aşağıdaki gibidir.

SEÇİM YILI	SEÇİME KATILAN SİYASİ PARTİLER	OY ORANLARI (YÜZDELİK)
2014	İşçi Partisi	%13.9
	İlerici Parti	%6.6
	Brezilya Demokratik Hareket Partisi	%11.1
	Brezilya Sosyal Demokrasi Partisi	%11.4
	Sosyal Demokrat Parti	%6.1
	Brezilya Sosyalist Partisi	%6.4
	Cumhuriyet Partisi	%5.8
	Brezilya İşçi Partisi	%4.0
	Brezilya Cumhuriyetçi Partisi	%4.5
	Demokratlar	%4.2
	Demokratik İşçi Partisi	%3.6
	Dayanışma	%2.8
	Hristiyan Sosyal Partisi	%2.6
	Cumhuriyetçi Sosyal Düzen Partisi	%2.0
	Popüler Sosyalist Parti	%2.0
	Brezilya Komünist Partisi (B)	%2.0
	Yeşil Parti	%2.1
	Sosyalizm ve Özgürlük Partisi	%1.8
	Hümanist Dayanıma Partisi	%1.0
	Ulusal İşçi Partisi	%0.7
İlerici Cumhuriyetçi Parti	%0.7	
Ulusal Seferberlik Partisi	%0.5	

	Ulusal Ekolojik Parti	%0.7
	Hristiyan Demokratik Sosyal Parti	%0.5
	Hristiyan İşçi Partisi	%0.3
	Brezilya İşçi Partisi (B)	%0.8
	Liberal Sosyal Parti	%0.8
	Brezilya İşçi Yenileme Partisi	%0.5
	Vd. Partiler	%0.4

Tablo 7. 5 Ekim 2014 Genel Seçim Sonuçları (Temsilciler Meclisi) Kaynak: (<http://electionresources.org/>)

Tablo 7’de görüleceği üzere temsilciler meclisi birçok partinin bulunduğu çok partili bir yapıda oluşmuştur. Bu anlamda partilerin birbirlerine olan oy oranları giderek yakınlaşmış ve koalisyonla açık bir hal taşımaya devam etmiştir. Ayrıca 2014 yılı itibarıyla temsilciler meclisinde koltuğa sahip olan parti sayısı yükselerek 28’e çıkmış ve parti rekabetine doğrudan etki etmiştir (Carreirao, 2014, s. 265). Bu sayı 2002 yılında 19; 2006 yılında 21; 2010 yılında ise 22’dir. Bu anlamda temsilciler meclisinde bulunan parti sayısının arttığı görülmektedir (Melo, 2015, s. 100). Aynı dönemde gerçekleştirilen senato seçimleri şu şekildedir.

SEÇİM YILI	SEÇİME KATILAN SİYASİ PARTİLER	OY ORANLARI (YÜZDELİK)
2014	İşçi Partisi	%17.0
	Brezilya Sosyalist Partisi	%13.6
	Brezilya Demokratik Hareket Partisi	%3.6
	Brezilya Sosyal Demokrasi Partisi	%26.7
	Demokratlar	%3.9
	Demokratik İşçi Partisi	%4.0
	İlerici Parti	%2.2
	Cumhuriyet Partisi	%0.8
	Vd. Partiler	%7

Tablo 8. 5 Ekim 2014 Genel Seçim Sonuçları (Senato) Kaynak: (<http://electionresources.org/>)

Tablo 8’de de görüleceği üzere senato birçok partiden oluşarak çok partili olarak yapılanmıştır. Bu dönemde geçen döneme oranla senatoda yer alan parti sayısı azalmıştır. 2010 döneminde 16 farklı parti senatoda koltuğa sahip iken; 2014 yılında ise 8 parti senatoda yer almıştır.

Aynı dönemde gerçekleştirilen başkanlık seçimlerini ise 2010 döneminde olduğu gibi Dilma kazanmıştır. Dilma'nın arkasından gelen ve ikinci turda onunla yarışan aday ise birçok partinin koalisyon adayı olarak gösterdiği Aecio Neves'tir. Dilma ilk turda oyların %41.6'sını alırken; Neves ise %33.5'ini almıştır. 26 Ekim 2014 tarihinde gerçekleştirilen ikinci turda ise Dilma oyların %51.6'sını alırken; Neves ise %48.4'ünü almıştır. Bu sonuçlara göre Dilma az bir oy farkı ile başkanlığa seçilmiştir.

2014 seçimleri bir yıl önce gerçekleşen gösterilerde giderek kuvvet kazanan muhafazakarların milletvekili sayılarını arttırdıkları bir dönem olarak göze çarpmaktadır. Özellikle Brezilya'yı derinden sarsan yolsuzluklar ve muhafazakarların yolsuzluklara karşı giriştiği eylemsel mücadele sonuç vermeye başlamıştır. Bu bağlamda 2014 Kongresi toplumsal hareketlerden son derece etkilenen ve hükümetin milletvekili sayısının Kongrede yaklaşık olarak %20'ye yakın olduğu bir Kongre olarak yapılanmıştır (Avritzer, 2019, s. 525).

Bu bağlamda sistem ılımlı çok partili sistem olmaktan ziyade parçalanarak ve dış müdahalelere maruz kalarak aşırı çok partili bir sistem haline dönüşmüştür. Sartori'nin parti sistemi sınıflandırmaları bağlamında, Brezilya'nın yapısal olarak giderek parçalanmış bir siyasal parti sistemine dönüştüğü görülmektedir (Borges, 2021, s. 19). Başka bir ifadeyle, parçalanma trendindeki büyüme devam etmiştir (Melo, 2015, s. 111). Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus Brezilya'da yaşanan aşırı çok partili sistemin gerektiği kadar aşırı olmamasıdır. Sistemde bir çatışma, değişim ve oy oranlarının parçalanmışlığı bulunsa da ülkede iç savaşa varacak derecede katı bir durum da söz konusu değildir. Ancak ılımlı birçok partili sistemden de bahsetmek mümkün değildir. Nitekim bu yıllar ve 2018 yılına kadar olan süreçte başkanın görevden alındığı da görülmektedir. Bu hususta yolsuzluk suçlamaları çoğalmış ve Lula da Silva'ya soruşturma açılmıştır. 2016 yılında ise İşçi Partisi'nin adayı ve ülkenin başkanı olan Dilma görevden alınmıştır (Yıldırım, 2020, s. 522). Bir sonraki seçim dönemi ise 7 Ekim 2018 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Seçim sonuçları aşağıdaki gibidir.

SEÇİM YILI	SEÇİME KATILAN SİYASİ PARTİLER	OY ORANLARI (YÜZDELİK)
2018	İşçi Partisi	%10.3
	Liberal Sosyal Parti	%11.7
	İlerici Parti	%5.6
	Sosyal Demokrat Parti	%5.8
	Brezilya Demokratik Hareketi	%5.5
	Cumhuriyet Partisi	%5.3
	Brezilya Sosyalist Partisi	%5.5
	Brezilya Cumhuriyetçi Partisi	%5.1
	Brezilya Sosyal Demokrasi Partisi	%6.0
	Demokratlar	%4.7
	Demokratik İşçi Partisi	%4.6
	Dayanışma	%2.0
	Yapabiliriz	%2.3
	Sosyalizm ve Özgürlük Partisi	%2.8
	Brezilya İşçi Partisi	%2.1
	Brezilya Komünist Partisi (B)	%1.4
	Yeni Parti	%2.8
	Cumhuriyetçi Sosyal Düzen Partisi	%2.1
	Hristiyan Sosyal Partisi	%1.8
	Popüler Sosyalist Parti	%1.6
	İleri İleri	%1.9
	Hümanist Dayanışma Partisi	%1.5
	Vatansever	%1.5
	Yeşil Parti	%1.6
	İlerici Cumhuriyetçi Parti	%0.9
	Ulusal Seferberlik Partisi	%0.6
	Hristiyan İşçi Partisi	%0.6
	Sürdürülebilirlik Ağı	%0.8
Özgür Vatan Partisi	%0.4	
Hristiyan Demokrasi	%0.4	
Vd. Partiler	%1.0	

Tablo 9. 7 Ekim 2018 Genel Seçim Sonuçları (Temsilciler Meclisi) Kaynak: (<http://electionresources.org/>)

Tablo 9’da da görüleceği üzere temsilciler meclisi birçok sayıda partiden meydana gelmektedir. Özellikle belirli bir parti grubunun yüksek oy oranı olmadığı, birçok partinin

birbirine yakın oy aldığı sıkışık bir parti sistemi ortaya çıkmıştır. Önceleri üçlü ve dörtlü parti önderliğinde inşa edilen temsilciler meclisi özellikle 2018 döneminde lokomotif partilerden yoksun bir şekilde yapılanmıştır. Ayrıca meclis içerisinde birçok yeni parti de görülmektedir. Böylece yasama genişlemiş ve günümüz demokrasi senaryoları açısından yaklaşılması zor bir sayıya ulaşmıştır. Diğer yandan, birinci parti ile ufak partiler arasındaki sandalye sayıları birbirine çok yaklaşmıştır (Melo, 2015, s. 107). Aynı dönemde gerçekleştirilen senato seçimlerinin sonuçları şu şekildedir.

SEÇİM YILI	SEÇİME KATILAN SİYASİ PARTİLER	OY ORANLARI (YÜZDELİK)
2018	İşçi Partisi	%14.5
	Brezilya Demokratik Hareketi	%7.5
	İlerici Parti	%4.4
	Brezilya Sosyal Demokrasi Partisi	%11.9
	Demokratlar	%3.9
	Sürdürülebilirlik Ağı	%4.2
	Liberal Sosyal Parti	%11.3
	Demokratlar	%5.4
	Sosyal Demokrat Parti	%4.8
	Brezilya Sosyalist Partisi	%4.8
	Demokratik İşçi Partisi	%4.5
	Hümanist Dayanışma Partisi	%2.5
	Popüler Sosyalist Parti	%1.7
	Brezilya İşçi Partisi	%1.1
	Yapabiliriz	%3.2
	Hristiyan Sosyal Partisi	%2.4
	Dayanışma	%2.3
	Cumhuriyet Partisi	%1.8
	İlerici Cumhuriyetçi Parti	%1.2
	Brezilya Cumhuriyetçi Partisi	%0.9
Cumhuriyetçi Sosyal Düzen Partisi	%0.8	
Vd. Partiler	%8.7	

Tablo 10. 7 Ekim 2018 Genel Seçim Sonuçları (Senato) Kaynak: (<http://electionresources.org/>)

Tablo 10'da da görüleceği üzere birçok parti senatoda yer almış ve senato çok partili bir yapıda şekillenmiştir. 2014 dönemine oranla senatoya katılan parti sayısı da yükselmiştir. Aynı dönemde gerçekleştirilen başkanlık sistemini ise Jair Bolsonaro

kazanmıştır. İşçi Partisi'nin önderliğinde kurulan ve İşçi Partisi üyesi olan adayların 2002 yılı itibariyle iktidara gelmesi bu dönemde son bulmuştur. Ancak sürekli olarak iktidara gelmeleri hâkim parti sistemi yaratmamaktadır. Nitekim sistem birçok partiden oluşmakta ve çok partili bir yapıda şekillenmektedir. Bu partiler içerisinde ezici bir çoğunlukla temsilciler meclisi ve senato koltuklarına hâkim olan bir parti bulunmamaktadır. Her partinin oy oranları ve koltuk sayıları birbirlerine yakın bir durumda ve meclisler koalisyonlara açık olarak seyretmektedirler.

Liberal Sosyal Parti ve Brezilya İşçi Yenileme Partisi'nin ortak aday olarak çıkardıkları Bolsonaro ilk turda %46 oy almıştır. Bolsonaro'yı takip ederek ikinci tura kalan ve İşçi Partisi, Brezilya Komünist Partisi ve Cumhuriyetçi Sosyal Düzen Partisi tarafından aday olarak çıkartılan Fernando Haddad ise ilk turda %29.3 oy almıştır. 28 Ekim 2018 tarihinde gerçekleştirilen ikinci tur seçimlerinde ise Bolsonaro %55.1 oy alırken; Haddad ise %44.9 oy almıştır.

Ülkede gerçekleşen yolsuzluklar ve İşçi Partisi'nin adayının başkanlıktan alınmasıyla hakimiyetlerinin zayıflayışı ortaya yeni bir aday çıkarmıştır. Bu aday Bolsonaro'dur. Bolsonaro'nun yürüttüğü siyaset genel itibariyle feministlere, yerel halka ve siyahi hareketlere karşı bir konumda yer almaktadır. Bu nedenle katı bir fikir etrafında hareket ettiği söylenebilir (Borges, 2021, s. 21). Kampanya sürecinde bıçaklı saldırıya uğradığı görülmektedir. Aynı zamanda kampanyalar sırasında Lula da Silva'nın seçim arabasına da silahlı saldırı düzenlenmiştir. Tüm bu gelişmeler ışığında düşünülecek olursa siyasal sistemin bir nevi kaosa ve tutucu bir noktaya sürüklendiği söylenebilir (Yıldırım, 2020, s. 534). Goldstein'in 2019 yılında gerçekleştirdiği çalışmasında Brezilya'nın son durumunu "zırhla kaplanmış demokrasi" olarak tanımladığı görülmektedir (Goldstein'den aktaran; Yıldırım, 2020, s. 534).

SONUÇ

Siyasal partiler buldukları ülkelerin siyasal yaşamları için vazgeçilmez unsurlar olarak görülen önemli organizasyonlardır. Bu organizasyonlar üyelere, düzenli bir şekilde faaliyet gösteren bir örgüte, belirli bir fikre ve iktidarı ele geçirme amacına dayanmaktadırlar. Bu bağlamda aynı zamanda iktidar yarışı veren mekanizmalardır. Siyasi partiler kimi zaman iktidarda buldukları gibi kimi zaman da iktidarı etkileyen

muhalefet rolüyle baskıcı bir rol oynamaktadırlar. Ancak “iktidarı ele geçirme” amaçları bakımından baskı gruplarından da ayrılmaktadırlar.

Çalışmamızda başkanlık sistemiyle yönetilen ve çeşitli parti sistemlerini yaşayarak deneyimleyen Brezilya ele alınmıştır. Genel olarak Brezilya siyasal yaşamına bakıldığında, Portekiz’in yönetiminden kurtulan, askerî hükümetlerle sarsılan, büyük parti farklılıklarını içerisinde barındıran ve toplumsal hareketlerin de yoğun olarak yaşandığı bir siyasal düzen görmekteyiz. Brezilya, siyasal parti sistemlerinde ise birçok parti sistemini –tek parti, ılımlı çok parti ve aşırı çok parti- deneyimlemiştir. Bu anlamda siyasal sistemin fokur fokur kaynayan bir kazan olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Bir diğer öne çıkan özellik ise Brezilya’da varlığını sürdüren kitle ve hepsini yakala parti tipolojileridir. Bilindiği üzere kitle partileri, siyasal bir ideolojiye dayanan, gücünü kitlelerden alan, üyelerinin çokluğu ile bir noktaya gelebilen ve aynı zamanda üyelerine siyasal bilinç yüklediği için de siyasal bir okul işlevi gören parti tipolojileridir. Hepsini yakala parti tipolojisi ise bir partinin sistemde bulunan oy potansiyelinin tümüne talip olduğu, yalnızca bir seçmen grubuna hitap etmediği bir parti tipolojisidir. Bu parti tipolojisi popülizmi de araç olarak kullanabilir. Bu anlamda düşünüldüğünde Brezilya’nın kesin suretle kitle parti tipolojisi olarak örgütlenen partilere sahip olduğu söylenebilir. Aynı zamanda iktidarı ele geçiren ve onu devam ettirmek için çeşitli seçmen gruplarına seslenme özelliği olarak da siyasal partilerin çeşitli dönemlerde hepsini yakala parti tipolojisine geçtiği görülmektedir.

Brezilya, 21. yüzyıl öncesi 1990’lı yıllarda; Brezilya daha dağınık halde bulunan parçalı/kutuplu birçok partili sistemi yaşamıştır. 2002 yılına gelindiğinde ise çeşitli parti sistemlerini yaşamış ve farklı tecrübeler elde etmiştir. Bu bağlamda dönemselsel olarak parti sistemlerini analiz etmeden önce Brezilya’nın parti sistemini tablolar halinde incelemek yerinde olacaktır. Bu anlamda 21. yüzyılda Brezilya’da mevcut olan siyasal parti sistemi şu şekildedir.

DÖNEM	PARTİ SİSTEMİ
2002	İlımlı Çok Partili Sistem – Koalisyona dayalı
2006	İlımlı Çok Partili Sistem – Koalisyona dayalı
2010	İlımlı Çok Partili Sistem – Koalisyona dayalı
2014	Aşırı Çok Partili Sistem – Giderek parçalanana ve koalisyona dayalı
2018	Aşırı Çok Partili Sistem - Giderek parçalanana ve koalisyona dayalı

Tablo 11. 21. Yüzyılda Brezilya’da Siyasal Parti Sistemleri

Yukarıda yer verdiğimiz tabloyu detaylı bir biçimde inceleyecek olursak 2002 yılı itibarıyla ülkede de yeni bir parti ve lider yükselmiş -İşçi Partisi ve Lula da Silva- ve bir süre iktidarını devam ettirmiştir. Ancak bu dönem aynı zamanda bir koalisyona dönemini ifade etmektedir. Bu bağlamda parlamentoda birçok parti yer almıştır. Dönem itibarıyla Brezilya’daki parti sistemini tespit etmek son derece zordur. Nitekim parti sistemi 1990’lı yıllar itibarıyla son derece parçalanmış bir durumdayken 2002 yılında İşçi Partisi’nin güçlü koalisyona yapısıyla bir nebze de olsa 2014 yılına değin daha ılımlı bir parti sistemi sağlanmıştır. Ancak partilerin birbirlerine karşı oy oranlarının yakın olması ve birçok ufak partinin Kongre’de yer bulması sistemi parçalı bir sisteme itmektedir. Borges’e göre (2021, s. 20) 2002-2014 yılları arasında partilerin ideolojik olarak merkeze yaklaşmasıyla aynı zamanda parçalanmanın da yükseldiği görülmektedir. Fakat 2002-2014 yılları arasında tam anlamıyla aşırı çok partili sistemden de bahsetmek mümkün değildir. Çünkü koalisyona ortakları çatışmalar da uyumlu çalışmaktadırlar. Aşırı çok partili bir sistemde koalisyona ortakların ömrü uzun sürmez ve genellikle iç savaş veyahut darbelere sebebiyet verirler. Bu anlamda Brezilya dönemi itibarıyla parçalanmış bir ılımlı çok partili sisteme sahiptir. Ancak 2013-2014 yıllarına gelindiğinde -2013 kitlesel ayaklanma- partilerin sosyal meşruiyetleri aşınmış ve parti-sistem karşıtı tutumlar geliştirilmiştir. Böylece tüm büyük partileri reddeden partizan karşıtı seçmenlerin oranı %2.5’ten %15’lere yükselmiştir. 2013 yılının temmuz ayına gelindiğinde ise Brezilya’nın hemen hemen bütün şehirlerinde meydana gelen kitlesel gösteriler ortaya çıkmıştır (Borges, 2021, s. 21).

Brezilya’daki bir sonraki seçimler 2006 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde Brezilya’da ise İşçi Partisi koalisyona ortaklığı ile başkanlığı kazanmıştır. Dönem itibarıyla tıpkı 2002 döneminde olduğu gibi çok partili bir sistem görülmektedir. Başka

bir ifadeyle, Brezilya temsil yoğunluğu çok olan parçalanmış bir Kongre yapısına ancak ılımlı çok partili sisteme yakın bir konumda yapılanmıştır.

2002 ve 2006 döneminlerine genel olarak baktığımızda rekabet sisteminin ve partilerin sistem tarafından kabul edilmesi anlayışında değişim görülmemektedir (Klasnja ve Titunik, 2013). Braga'ya göre (2010) 2006 yılı itibarıyla ılımlı çok partili bir sistem mevcuttur. Çünkü etkin olan siyasi parti sayısı 10,6'ya yükselmiştir. Bu anlamda sistem, ılımlı çok partili sistem olarak görülmektedir. Sartori ise siyasi parti sistemleri sınıflandırmasında ılımlı çoğulculuğun üç ile beş arasında bir hegemonyatik sistemi kapsadığını ifade etmektedir. (Sartori, 1982). Sartori'nin tasnifini esas alan Carreirao (2014) parti sisteminin ılımlı çok partili bir sistemden yavaş yavaş çıkmaya ve aşırı parçalı bir yapıya bürünmeye başladığını ifade etmektedir.

Bir sonraki seçim dönemleri Brezilya'da 2010 yılında gerçekleştirilmiştir. Sistem yine aynı şekilde derin koalisyonlara dayanan ve parçalanmış bir siyasi kongreden oluşmaktadır. Bu dönemde Brezilya'da başkan değişmiş ve başkanlığa İşçi Partisi'nin adayı –koalisyonla beraber- Dilma Roussef gelmiştir. Ancak İşçi Partisi ve diğer birçok partinin sistemde hakimiyeti devam etmektedir. Dönem itibarıyla ılımlı çok partiye yakın parçalı bir yapı görülmektedir. Bir sonraki seçimler Brezilya'da 2014 yılında gerçekleştirilmiştir. Brezilya'da ise 2013 yılında meydana gelen toplumsal hareketler ve siyasi sistem dışı katılım yüksek seviyelere çıkarak sistemdeki parçalanma artmıştır. Bu dönemde Dilma yeniden başkan olarak seçilse de 2016 yılında partisinin geçmiş başkanı ve Brezilya başkanlığı da yapmış olan Lula da Silva'ya açılan yolsuzluk soruşturmaları neticesinde görevden alınmıştır (Borges, 2021, s. 21). Bu bağlamda sistem “ılımlı çok partili sisteme yakın parçalanmış bir sistemden aşırı çok partili bir sisteme” geçiş yaptığı görülmektedir.

Bir sonraki ve son seçimler 2018 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu seçimlerde İşçi Partisi'nin iktidarı son bulmuştur ve yeni Başkan Bolsonaro olmuştur. 2018'e kadar yaşanan yaygın yolsuzluk ve yerleşik partilerin itibarının azalması 2018 seçimlerinde sistem karşıtı ve ideolojik olarak aşırı noktada konumlanmış radikal alternatiflerin yükselmesine sebep olmuştur (Borges, 2021, s. 21). Dönem itibarıyla Kongre birçok partiden meydana gelmekte ve derin parçalanmaların yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde Bolsonaro'ya gerçekleştirilen bıçaklı saldırı, ayrıştırıcı siyasi politikalar ve

toplumsal hareketlerin sisteme tamamen etki etmesi sonucunda “parçalanmış aşırı çok partili bir sistem” ortaya çıktığı görülmektedir.

Genel olarak Brezilya parti sistemini ve siyasi yaşamını değerlendirdiğimizde, günümüzden yirmi yıl öncesinden daha iyi bir durumda olduğu görülmektedir. Nitekim dönemler boyunca politika değişiklikleri kademeli olarak yasalaşmış ve oy verenlerin iktidara karşı desteklerini ya da hayal kırıklıklarını ifade etmek için meşru fırsatları olmuştur. Genel olarak Brezilya sistemi müsamahakâr olarak nitelendirilse de partiler ve toplum arasında var olan çok zayıf bağlara karşılık, toplumdaki tüm makul temsil grupların kamusal karar alma aşamasına kısmen de olsa izin vermektedir. Fakat bu aynı zamanda partilerin, seçmenlerle köklü bağlantılar kuramadığını göstermektedir (Zucco,

	2002	2006/2007	2010-2011	2014-2015	2018
BREZİLYA	İlimli Çok Partili Sistem/Az Dereceli Parçalı	İlimli Çok Partili Sistem/Az Dereceli Parçalı	İlimli Çok Partili Sistem/Az-orta Dereceli Parçalı	Aşırı Çok Partili Sistem/Orta-yüksek Dereceli Parçalı	Aşırı Çok Partili Sistem/Orta-Yüksek Dereceli Parçalı

2012, s. 13).

Bu bilgiler ışığında Brezilya'nın siyasi sistemini şu şekilde tablo halinde sunmak mümkündür.

Tablo 12. Brezilya'da Siyasi Sistem

Bu anlamda 2002 ila 2018 yıllarını kapsayan Temsilciler Meclisi ve Senato seçimlerine göre Brezilya siyasi parti sistemi şu şekilde ifade edilebilir.

	KOALİSYON DERESESİ	PARLAMENTO YAPISI	PARÇALANMIŞLIK DÜZEYİ	PARTİ TİPOLOJİLERİ	TEMSİL DIŞI ETKİLER
BREZİLYA	Yüksek/Koalisyona dayanan	Bikameral	Yüksek	Yoğun olarak kitle partileri ve hepsini yakala partileri	Yüksek

Tablo 13. Brezilya'da Siyasi Parti Sistemi (2002-2018)

KAYNAKÇA

- Ağaoğulları, M. A. (2014). *Batı'da Siyasal Düşünceler*. 5. Basım. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Albarracin, J. (2016). Political Parties and the Party System. D. Fontaine, & T. Stehken içinde, *The Political System of Brazil* (s. 143-162). Springer.
- Ames, B., Garcia-Sanchez, M., & Smith, A. E. (2012). Keeping Up with the Souzas: Social Influence and Electoral Change in a Weak Party System, Brazil 2002-2006. *Latin American Politics and Society*, 54(2), 51-78.
- Avritzer, L. (2019). The Double Crisis of Representation and Participation in Brazil. *Journal of Representative Democracy*, 251-263.
- Borges, A. (2021). The Illusion of Electoral Stability: From Party System Erosion to Right-Wing Populism in Brazil. *Journal of Politics in Latin America*, 3(2), 1-26.
- Boschi, R. (1990). Social Movements, Party System and Democratic Consolidation: Brazil, Uruguay and Argentina. D. Ethier içinde, *Democratic Transition and Consolidation in Southern Europe, Latin America and Southeast Asia*. London: Macmillan International Political Economy Series.
- Braga, M. (2010). Eleições e Democracia No Brasil: a Caminho de Partidos e Sistema Partidario institucionalizados. *Revista Brasileira de Ciencia Politica*, 43-72.
- Calvo, E., Guarnieri, F., & Limongi, F. (2015). Why coalitions? Party system fragmentation, small party bias, and preferential vote in Brazil. *Electoral Studies*(39), 219-229.
- Carreirao, Y. (2014, May.-Aug.). O Sistema Partidario Brasileiro: um Dabate Com a Literatura Recente. *Revista Brasileira de Ciencia Politica*(14), 255-295.
- Daver, B. (1972). *Siyaset Bilimine Giriş* (3 b.). Ankara: Sevinç Matbaası.
- Dix, R. (1989). Cleavage Structures and Party Systems in Latin America. *Comparative Politics*(22), 23-37.
- Duverger, M. (1993). *Siyasi Partiler* (4 b.). (E. Özbudun, Çev.) Ankara: Bilgi Yayınevi.

- Handlin, S. (2017). *StateCrisis in Fragile Democracies -Polarization and Political Regimes in South America*. Cambridge University Press.
- Heywood, A. (2013). *Siyaset* (8 b.). Ankara: Adres Yayınları.
- Kapani, M. (2016). *Politika Bilimine Giriş* (52 b.). Ankara: BB101 Yayınları.
- Kışlalı, A. T. (1991). *Siyasal Sistemler*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kışlalı, A. T. (1992). *Siyaset Bilimi* (3 b.). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Klasnja, M., & Titiunik, R. (2013). Incumbency Disadvantage In Weak Party Systems: Evidence from Brazil. (s. 1-41). The London School of Economics and Political Science.
- Lima Junior, O. (1983). Electoral Participation in Brazil (1945-1978): The Legislation, the Party Systems and Electoral Turnouts. *Luso-Brazilian Review*(20), 65-92.
- Mainwaring, S. (1991). Politicians, Parties, and Electoral Systems: Brazil in Comparative Perspective. *Comparative Politics*, 24(1), 21-43.
- Mainwaring, S. (1997). Multipartyism, robust federalism, and Presidentialism in Brazil. S. Mainwaring içinde, *Presidentialism and Democracy in Latin America* (s. 55-109). Cambridge University Press.
- Melo, C. R. (2015). The 2014 Elections and the Brazilian Party System. *Brazilian Political Science Review*, 9(1), 93-114.
- Özbudun, E. (2016). *Türkiye'de Parti ve Seçim Sistemi* (2 b.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özgirgin, S. (2016). *Başkanlık Sistemi Üzerine Bir İnceleme: ABD, Arjantin ve Brezilya Örneği*. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Parlak, B., & Caner, C. (2020). *Karşılaştırmalı Siyasal ve Yönetmel Yapılar*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Power, T., & Zucco, C. (2009). Estimating Ideology of Brazilian Legislative Parties, 1990-2005: A Research Communication. *Latin American Research Review*, 44(1), 218-246.
- Sartori, G. (1982). *Partidos e Sistemas Partidarios*. Brasilia: UNB.

Teziç, E. (1991). *Anayasa Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi.

Turan, E. (2011). *Siyaset Bilimine Giriş*. Konya: Palet Yayınları.

Yıldırım, Y. (2020). Lula da Silva'dan Bolsonaro'ya Brezilya'da Siyasal Dönüşüm.
Mülkiye Dergisi, 515-532.

Zucco, C. (2012). Stability Without Roots: Party System Institutionalization in Brazil.
SSRN Electronic Journal.

<http://electionresources.org>: Elections in Brazil.

<http://electionresources.org/br/deputies.php?election=2018&state=BR>. Erişim

Tarihi: 09.01.2021

EXTENDED ABSTRACT

Every society develops political party typologies and systems due to their structural characteristics. In this context, it is quite natural that the formation of political parties gives us information about the social and political understanding of the countries in which they are located. Political parties are organizations that come together in a planned manner, have a certain organization, have branches and affiliated members in many cities, whose aim is to seize power. Political parties aim not only to influence power, but also to seize and use it. Historically, the introduction of political parties in the modern sense was first in the USA at the beginning of the nineteenth century, when the Federal Party entered the presidential elections (Heywood, 2013: 321) and continued with the doctrinal unification which is emerged in the next stage. In this sense, Duverger presents the Breton Club of the French General Assembly as an example. Another factor that plays a role in the formation of political parties is the election committees (Duverger, 1993: 23). These committees were born with the establishment of local organizations that could defend their ideas about the geographical regions in which the candidates voted and persuade the electorate with the expansion of universal suffrage. In this sense, the local committees, together with the election activities and recruitment of members in line with the plans of the center, merged over time and gave rise to political parties.

Brazil has also historically undergone many transformations in its political life. Both military dictatorships and party governments have dominated political life. In this sense, it can be said that it is a rich source for social science studies. In this study, it is aimed to shed light to the theory of political parties and party system models and the House of Representatives and Senate elections held in Brazil between 2002-2018.

Political parties are constituted depending on the social, political and economic conditions of each country. In this context, the typologies of the parties, their organization and the systems they create when they come together are also shaped specifically to the structure of the country including the classifications of one-party system, biparty system and multi-party system; and later on, various sub-classifications added which have been covered in this study. Single-party systems are party systems in which a single party is in a race or in which a single party is allowed to win, which is non-competitive and in some cases can be considered oppressive.

The two-party system symbolizes a democratic pluralist system based on political competition. In this system, there are at least two parties in the parliament, and one takes power. In this regard, unlike the one-party system, it is based on competition. However, two-party systems are not systems with only two parties in the system. Apart from these two parties, there may be other parties as well. However, the power race should only be between two major parties (Kapani, 2007: 198). Lastly, a multi-party system can be defined as a system in which more than two parties compete for political power and have the power to influence the balance of power (Kapani, 2007: 184). In this context, many parties compete in a pluralist structure in the system and all have the same chance to seize power. The existence of a multi-party system in a country can also be seen depending on the diversity within the society. In addition, coalitions are also common in this system (Daver, 1972: 234).

The second part of the study focuses on the Political Party Systems in Brazil in the Twenty-First Century and aims to explain the party systems with chronological exemplifications. 1st Republican Period (until 1930), oligarchic era of Vargas (1930-1945), and the 1st coup in 1946 led to. Brazil's first democratic elections (Lima Junior, 1983: 65) and a new constitution was adopted in 1946. After this period the 2nd republican era has started and continued between 1945-1964 with a multi-party system (Klasnja and Titiunik, 2013: 4) considering the political parties such as the Brazilian Workers Party, the Democratic Social Party and the National Democratic Union Party despite the weight of the army and as a matter of fact, in 1964, the army seized power and remained in power until 1985 (Boschi, 1990) and then left the power to Jose Sarney.

After 1985, the Brazilian political system took a more inclusive form (Mainwaring, 1991: 23). In this sense, illiterate citizens were also given the right to vote, and with the 1988 constitution, the voting age was reduced from eighteen to sixteen. By 1990, there was a fragmented multi-party system in Brazil, in other words, an extreme multi-party system. Our study continues with descriptive analysis of political party systems in Brazil with an emphasis on the political life of Brazil in the 21st century through the House of Representatives and Senate elections held in 2002, 2006, 2010, 2014 and 2018, and the party system structure. Table 1-10 explores the general elections, political parties participating in the election, and voting rates to illustrate and interpret in

the context of the House of Representatives and the Senate, and the result of the presidential elections.

It is explained in detail in the later sections of this study that the corruption in the country and the weakening of their dominance in the presidency has revealed new candidates and it is safe to assume that in the light of all these developments, it can be said that the political system has been dragged into a kind of chaos and a conservative point (Yıldırım, 2020: 534). In Goldstein's study conducted in 2019, it is seen that Brazil's latest situation is defined as "democracy covered with armor" (As cited by Goldstein; Yıldırım, 2020: 534). As a result, this study seeks to explain Brazil as an example of fragmented multi-party systems and provides an examination on house of representatives in 21. century and senate elections.

In our study, Brazil, which is governed by the presidential system and experienced various party systems, as discussed. When we look at Brazilian political life in general, we see a political order that got rid of Portuguese rule, was shaken by military governments, included great party differences and social movements were intense. In its political party systems, Brazil has experienced many party systems – one-party, moderate multi-party and extreme multi-party which is covered through detailed descriptive analysis through table 1-10. Our study also explores the party typologies with periodical understanding and spans not only general elections but also senate elections to cover all the basis and aims to shed light to the coalition degree, structure of parliament, the level of fragmentation, party typologies and lastly political system.

In conclusion the evaluation of the Brazilian party system and political life in general, it is seen that the country is in a better condition than it was twenty years ago. Indeed, policy changes over the periods were gradually enacted and voters had legitimate opportunities to express their support or disappointment against the government. Although the Brazilian system in general is characterized as permissive, despite the very weak ties that exist between parties and society, it allows, albeit partially, the public decision-making of all reasonable groups in society. However, this also shows that the parties cannot establish deep-rooted connections with the electorate (Zucco, 2012: 13).